

Bir Şiddet Türü Olarak Israrlı Takip

Persistent Stalking as a Type of Violence

Emine YILMAZ ^a

Öz

Bu çalışma, İstanbul’da yaşayan bireylerin ısrarlı takip olgusuna ilişkin algı ve deneyimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Yazarın devam etmekte olan doktora tezinin bir bölümünü oluşturan bu araştırma, ısrarlı takip konusundaki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Nitel yöntemle tasarlanan çalışma, İstanbul’un sosyo-ekonomik açıdan farklı altı ilçesinde (Şişli, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Üsküdar, Sultanbeyli) 54 katılımcıyla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlara dayanmaktadır. Bulgular, ısrarlı takibin toplumda sanılandan daha yaygın ve sinsi bir şiddet biçimi olduğunu ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin bireyleri etkilediğini ortaya koymaktadır. Tematik analiz ve söylem analizi yöntemleriyle değerlendirilen veriler, bu davranışın yalnızca romantik ilişkilerle sınırlı kalmadığını; kamusal alanlarda da rıza dışı gerçekleştirilen eylemler yoluyla bireylerin güvenlik hissini zedelediğini göstermektedir. Katılımcıların anlatıları, özellikle kadınların korku, kaygı ve sosyal izolasyon gibi derin psikolojik etkilere maruz kaldığını ve yaşam kalitelerinin düşüş gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, sosyal öğrenme teorisi, ilişkisel hedef takip teorisi ve yetişkin bağlanma teorisi gibi teorik çerçeveler ışığında ısrarlı takibin altında yatan dinamikleri tartışmaktadır. Bulgular, bu davranışın toplumsal cinsiyet rolleri ve güç dinamikleriyle güçlü

^a Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, emineyilmaz44@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-7019-8695>

Bu makaleye atf için / To cite this article: Yılmaz, E. (2025), Bir Şiddet Türü Olarak Israrlı Takip. Toplum ve Kimlik Dergisi, 2(2), 199-228. Doi:10.5281/zenodo.16619828

bir ilişki içinde olduğunu ve Türkiye’de yeterince tanınmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca dijitalleşme ile birlikte anonimleşen takip davranışlarının yeni bir sorun alanı oluşturduğu tespit edilmiştir. İstanbul özelinde ısrarlı takip deneyimlerinin heterojen yapısını sistematik olarak inceleyen çalışma, yerel literatüre veri sunmakta ve şiddetin görünmeyen biçimlerini çözümlemeye olanak sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Israrlı takip, şiddet, taciz, toplumsal cinsiyet rolleri.

Abstract

This study aims to examine how individuals residing in Istanbul perceive and experience the phenomenon of stalking. This research, prepared as a part of the author’s ongoing doctoral dissertation, is based on data related to stalking. The study, designed using a qualitative method, is based on in-depth interviews conducted with 54 participants selected from six socio-economically diverse districts of Istanbul (Şişli, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Üsküdar, Sultanbeyli). The findings reveal that stalking is a more prevalent and insidious form of violence than is commonly perceived and affects individuals regardless of gender. The data, analyzed through thematic analysis and discourse analysis, indicate that this behavior is not limited to romantic relationships; it also manifests through non-consensual acts in public spaces, undermining individuals' sense of security. The participants' narratives illustrate that particularly women are exposed to severe psychological effects such as fear, anxiety, and social isolation, leading to a decline in their quality of life. The study discusses the underlying dynamics of stalking through theoretical frameworks such as social learning theory, relational goal pursuit theory, and adult attachment theory. The findings indicate a strong relationship between this behavior and gender roles and power dynamics, highlighting that stalking is not sufficiently recognized in Türkiye. Furthermore, it is observed that digitalization has led to the emergence of new forms of stalking that involve anonymity. By systematically analyzing the heterogeneous nature of stalking experiences in Istanbul, the study provides data for the local literature and contributes to the examination of the less visible forms of violence.

Keywords: Stalking, violence, harassment, gender roles.

1. Giriş

Bu çalışma, İstanbul’da yaşayan bireylerin ısrarlı takibe yönelik algılarını ve bu eylemin toplumsal boyutlarını irdelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, ısrarlı takip olgusunun farklı sosyo-ekonomik düzeylerden, cinsiyetlerden ve yaş gruplarından bireyler tarafından nasıl tanımlandığını ve deneyimlendiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Araştırma örneklemini, İstanbul’un farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini temsil eden altı ilçeden (Şişli, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Üsküdar, Sultanbeyli) seçilen toplam 54 katılımcıdan oluşmaktadır. İlçeler, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın 2022 tarihli Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) dikkate alınarak 1. ve 2. gelişmişlik kademesinde yer alan, birbirinden farklı sosyo-ekonomik yapıları yansıtan alanlar olarak belirlenmiştir. Katılımcılar 18 ile 73 yaş aralığında olup, bu yaş çeşitliliği kuşaklar arası farklılıkların izlenebilmesine olanak tanımaktadır. Her ilçeden dokuz kişiyle gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar, katılımcıların deneyim ve algılarını detaylandırmak üzere yapılandırılmıştır.

Veri toplama sürecinde tematik analiz ve söylem analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Yeni temaların ortaya çıkmadığı ve mevcut temaların derinleştirildiği noktada süreç sonlandırılmıştır. Bu aşamada, teorik doygunluk ilkesine ulaşıldığı kabul edilmiştir (Saunders et al., 2017; Morse, 1995). Görüşmelerden elde edilen veriler, ısrarlı takip olgusunun toplumsal bağlamdaki anlamlarını, hukuki ve etik sınırlarla ilişkisini ve bireylerin bu eyleme yükledikleri anlamları ortaya koymuştur. Bazı katılımcıların ısrarlı takip kavramını farklı şekillerde yorumladığı ve bu durumun bilgi farklılıklarına yol açtığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, katılımcılara yanıtlarının ardından konunun daha iyi anlaşılabilmesi için tekrarlı ve açıklayıcı sorular yöneltilmiştir. Katılımcılar, ısrarlı takibi sadece bireysel ilişkilerde değil, sokakta veya toplu taşıma araçlarında karşılaşılan takipçi davranışları üzerinden de tanımlamaktadır.

Örneklem büyüklüğünün yeterliliği, H. Russell Bernard’ın etnografik görüşme için belirlediği 30-60 kişi aralığı ile Daniel Bertaux’nun önerdiği minimum 15 katılımcı standardı doğrultusunda değerlendirilmiştir (Guest et al., 2006). Ayrıca, ilk görüşmelerde belirlenen temalar, sonraki görüşmelerin akışını şekillendirmiş ve böylece tematik derinlik elde

edilmiştir. Katılımcıların yaş, cinsiyet, meslek ve eğitim düzeylerindeki çeşitlilik, ısrarlı takip olgusuna yönelik algıların daha kapsamlı bir perspektifle ele alınmasını sağlamıştır.

Bu araştırmada ısrarlı takip olgusu, farklı perspektiflerden faydalanılarak kapsamlı olarak ele alınmıştır. Genellikle, takip şiddeti karşılıksız aşk veya sonlandırılan bir ilişkinin ardından bir diğer kişiye kontrolsüz ve rıza olmaksızın sürdürülmeye çalışılan bağı ifade etmektedir. Bu tanım ve saha görüşmeleri uyumlu olmakla birlikte katılımcılar takip edimlerini bazen sokakta veya toplu taşıma araçlarında karşılaşılan takipçilik ve kontrol edici davranışlar üzerinden de tanımlamaktadır. Literatürde ısrarlı takip, obsesyonel takip, taciz ve siber takip gibi farklı terimlerle de yer bulmaktadır. The National Criminal Justice Association (1993), ısrar tacizini daha kapsamlı bir şekilde tanımlarken, bu kavramın belirli bir bireye yönelik olarak tekrarlanan fiziksel veya görsel yakınlaşmaları, rızasız iletişim girişimlerini, açık ya da üstü kapalı tehditleri veya bunların kombinasyonlarını içerdiğini ve bir insanda korku uyandırabilecek davranışlar bütünü olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, rıza dışı gerçekleşen her eylem gibi ısrarlı takip de bir şiddet biçimidir, kişinin istemediği halde sürekli izlenmesi veya rahatsız edilmesi psikolojik baskı unsuru ve güvenlik hissini zedeleyicidir. Psikolojik şiddet ve cinsiyet temelli sınır ihlalleri günlük yaşamda sıklıkla karşılaşılan bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu şiddet tipleri yalnızca tehdit veya hakaretle sınırlı kalmamaktadır. İsrarlı takipçilik kontrol edici iletişim ve sürekli izleme gibi örtük stratejilerle de kendini göstermektedir. Çalışmada, bu eylemin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisi ve şiddet bağlamındaki konumu derinlemesine incelenmiştir. İsrarlı takip, katılımcılar tarafından kimi zaman kontrol aracı olarak görülürken, kimi zaman da psikolojik bütünlüğü tehdit eden bir şiddet biçimi olarak değerlendirilmektedir. Araştırma bulguları, ısrarlı takibin içeriği, amacı ve bağlamına göre değişen algılara yol açtığını ortaya koymaktadır.

İsrarlı takip, altında yatan karmaşık psikolojik, sosyal ve hatta biyolojik dinamikleri açıklamak amacıyla çeşitli teorik yaklaşımlar çerçevesinde incelenen çok yönlü bir olgudur. Bu davranış modelini anlamada öne çıkan teoriler arasında sosyal öğrenme teorisi, bireylerin şiddet davranışlarını gözlem ve taklit yoluyla öğrendiğini savunurken (Bacon-Shone & Laidler, 2022: 12), ilişkisel hedef takip teorisi, takipçinin obsesif özelliklerine ve öz-düzenleme zayıflığına odaklanmaktadır (Davis, Swan, Gambone, 2010: 333-334). Öz-düzenleme kavramları ve teorileri, duygusal durumları yönetme yetersizliği ile ısrarlı takip arasındaki bağlantıyı vurgularken (Davis, Swan, Gambone, 2010: 328-333), yetişkin bağlanma teorisi, erken çocukluk deneyimlerinin romantik ilişki modellerini ve dolayısıyla takipçi profilini etkilediğini öne sürmektedir (Gomes & Ferreira, et al., 2024: 1, 4). Davranışçı

teori ise takip davranışının pekiştirici işlevlerini açıklamaktadır (Parkhill, Nixon & McEwan, 2022: 8). Evrimsel teori bu davranışı hayatta kalma ve üreme stratejileri ile olan ilişkisini ortaya koyarken, (Parkhill, Nixon, Mcewan, 2022: 6-7), zorlayıcı kontrol teorisi ise özellikle partner ilişkilerindeki takip ve şiddet edimlerinin duygusal ve psikolojik etkilerini incelemektedir (Parkhill, Nixon & McEwan, 2022: 9-10). Bu çeşitli teorik çerçeveler, ısrarlı takip davranışının sadece bireysel özelliklerle açıklanamayacağını, aynı zamanda pek çok etmenlerle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Araştırmada ele alınan teorik çerçeve, ısrarlı takip davranışlarının bireysel, sosyal ve evrimsel boyutlarını kapsayacak şekilde tasarlanmıştır.

2. Takipçilik Davranışının Kuramsal Kökenleri

Israrlı takip, bireylerarası ilişkilerde kontrol ve tahakküm kurma amacı taşıyan, mağdurlar üzerinde derin psikolojik etkiler bırakan bir şiddet biçimidir. Bu davranışın altında yatan psikolojik, sosyal ve biyolojik dinamikleri açıklamak üzere çeşitli perspektifler, özellikle sosyal öğrenme, bağlanma stilleri, öz düzenleme ve evrimsel teoriler gibi çerçeveler kullanılmaktadır. Partner ilişkilerinde yaygın olarak görülen ısrarlı takip hem bireysel psikopatolojiler hem de toplumsal normlarla şekillenmektedir. Kadınları erkeklere oranla daha fazla hedef alan ve farklı şiddet modellerine sıklıkla eşlik eden ısrarlı takip davranışı, duygusal yakın ilişkilerin sonlandırılmasından bir yabancının saldırgan tutumuna uzanan geniş bir yelpazede görülebilmektedir. Ayrıca araştırmalar cinsel istismar, sözel şiddet, fiziksel şiddet ve kadın cinayetleri gibi saldırgan eylemler ile fail ve mağdur arasındaki takip dinamikleri arasında belirgin bir ilişki olduğunu göstermektedir. Söz konusu teoriler, bireysel psikolojik süreçlerin yanı sıra, toplumsal normlar, güç ilişkileri ve cinsiyet rolleri ile olan etkileşimlerini ortaya koymak amacıyla kullanılmaktadır. Bu bağlamda, bu metin takipçi veya mağdurun psikolojik durumunu analiz etmekten ziyade, takipçilik davranışının toplumsal anlamlarını ve sosyokültürel bağlamını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Israrlı takip suçuna ilişkin literatürde öne çıkan farklı teorilerden yararlanılmıştır. Sosyal öğrenme teorisi -*social learning theory*-, bireyin herhangi bir davranışı gözlem ve taklit yöntemiyle öğrendiğini savunmaktadır. Özellikle çocukluk dönemlerinde aile ve yakın çevreden bireyin maruz kaldığı veya gözlemlediği şiddet davranışlarını uygulama olasılığı yüksektir (Bacon-Shone & Laidler, 2022: 12). Teoriye göre, şiddet davranışları ebeveyn-

çocuk ilişkisinde gözlem yoluyla öğrenildiği gibi sosyolojik bağlamda, medya, mahalle kültürü, toplumsal normlar gibi daha geniş sosyokültürel alanlarda da düşünülmektedir.

Bir diğer yaklaşım olan davranışçı teori ile sosyal öğrenme teorisi arasında benzerlikler söz konusudur. Davranışçı teori takip davranışını açıklarken hangi durumlarda ortaya çıktığını, hangi koşullarda geliştirildiğini ve hangi etmenlerle pekiştirildiğini ele almaktadır. Takipçinin yalnızlık, kaybetme, başarısız hissetme gibi duygulardan kaçtığı kabul edilmektedir. Bunlarla birlikte failer belirli bir ihtiyacı karşılamak için, hedefi elde etme gibi pekiştirici işlevleri olan takip davranışlarını sürdürmektedir. Takip edilen kişi ise sonuçlarını bilerek veya bilmeyerek gösterdiği tutumlarla takipçinin davranışlarını destekleyebilir. Örneğin bir mesajı yanıtlamak, konuşmak veya olumsuz tepki vermek takipçi için tatmin edici bir neden olabilmektedir. Takipçinin dikkat çekme arzusuna bilmeden katkı sağlayan kurban takibin ve ısrarın artmasına katkı sağlayabilmektedir (Parkhill, Nixon & McEwan, 2022: 8).

İlişkisel hedef takip teorisine göre *-relational goal pursuit theory-*, takipçi çoğunlukla obsesif kişilik özelliklerine sahip ve öz düzenleme yeterliliği zayıf kişilerden oluşmaktadır. Takipçi hedefi olarak gördüğü ilişkiyi gerçekleştiremediğinde kaygı, kıskançlık, umutsuzluk gibi duygulara kapılmakta; Hedefe ulaşmanın zorlaştığı durumlarda müdahaleci, işgalci davranışları daha da arttırmaktadır (Davis, Swan, Gambone, 2010: 333-334; Bacon-Shone & Laidler, 2022: 12). Bu çalışmada ilişkisel hedef teorisi bağlamında takipçi davranışlarının toplumsal cinsiyet rolleri ve güç ilişkileri ile nasıl meşrulaştırıldığına odaklanılmaktadır. Örneğin, katılımcıların anlatılarında yer alan takipçi davranışlarının, özellikle erkeklerin kontrol arayışlarını sürdürebilmek adına uyguladıkları bir güç stratejisi olarak kodlandığı görülmektedir.

Öz-düzenleme teorileri *-self-regulation concepts and theory-* ve ısrarlı takip ilişkisi genellikle bireylerin hedefler üzerinde çarpıtma yapmasına dayanmaktadır. Bu durumdaki kişilerin ihlalcı davranış sergileme olasılıkları yüksektir. Kaygı, öfke, kıskançlık, üzüntü gibi duygusal durumları düzenleme yetersizliği ile ısrarlı takibi meşrulaştırma arasında bağlantı bulunmaktadır. Bu tip bireylerin kışkırtıcı olarak niteledikleri koşullarda şiddet meylili gösterme olasılıkları diğer bireylere göre daha yüksektir (Davis, Swan, Gambone, 2010: 328-333). Öz-düzenleme teorisi sosyolojik bağlamda bireylerin toplumsal beklentiler ve sosyal normlar karşısında davranışlarını nasıl düzenlediklerini analiz etme olanağı sağlamaktadır. Özellikle İstanbul gibi büyük bir metropolde, kamusal alanda takip edilen bireylerin,

kendilerini izole etme, rutinlerini değiştirme veya takipçiyile iletişim kurmaktan kaçınma gibi stratejiler geliştirdikleri görülmektedir.

Evrimsel teori insan davranışlarını hayatta kalma ve üreme stratejileri bağlamında gelişmiş edimler olarak nitelendirmektedir. Joshua Duntley ve David Buss tarafından 2012 yılında yapılan çalışma takipçilik ile evrimsel adaptasyonu birleştiren hibrit bir tanım sunmaktadır. Erkek ve kadın farklılığının ön plana çıktığı bu yaklaşıma göre erkekler partnerlerini elde etmek veya ilişkiyi sürdürmek için fiziksel ve psikolojik etkinlik sergilemektedir. Kurbanların ise savunma mekanizmalarını geliştirdikleri kabul edilmektedir. Bu yaklaşıma göre takipçiler hedeflerini elde etme amacıyla takipçilik stratejilerini kullanan kişilerdir (Parkhill, Nixon, Mcewan, 2022: 6-7). Teori kadın ve erkek takipçilik davranışının oransal farklılığıyla örtüşmektedir. Ancak diğer taraftan sosyal ve kültürel faktörler ve bireysel psikolojik etmenler göz ardı edilmektedir.

Benzer biçimde kadın ve erkek farklılığının görüldüğü ve takipçiliğin açıklandığı bir diğer teori zorlayıcı hedef teorisidir. Bu teori ilk olarak Evan Stark tarafından 2007 yılında ortaya konulmuştur. Partner şiddeti ve takipçilik davranışını, bu edimlerin duygusal ve psikolojik şiddet etkilerini ele almaktadır. Teori partner şiddetini görünmez, manipülatif kontrol davranışları üzerinden tanımlamaktadır. Stark'a göre, takip davranışı, güç ve kontrol sağlama arzusunun bir uzantısı olarak şekillenmektedir ve mağdura uygulanan baskı unsuru, fiziksel saldırıdan ziyade, psikolojik manipülasyon yoluyla gerçekleştirilmektedir. Failin kontrol sağlayamadığında veya uyguladığı manipülasyonlardan istediği karşılığı alamadığında şiddete yönelimi söz konusu olmaktadır (Parkhill, Nixon & McEwan, 2022: 9-10).

Israrlı takipçiliğe ilişkin teorilerin yanı sıra, bu davranışla güçlü bir şekilde ilişkili görülen bir diğer unsur bağlanma stilleridir. Bağlanma teorileri, bu bireylerin neden ilişkiyi sürdürme konusunda ısrarcı ve sınır ihlal edici davranışlara yöneldiğini açıklamada kritik bir çerçeve sunmaktadır. Söz konusu davranış kalıplarını anlamak için literatürde yer alan yetişkin bağlanma teorisi önemli bir perspektif sunmaktadır. Bu teoriye göre romantik ilişki modelini oluşturan psikolojik ve duygusal çerçeve erken çocukluk dönemine dayanmaktadır. Israrlı takip davranışı olarak nitelenen yakınlık stratejileri saplantılı bağlanan yetişkinlerde görülmektedir; Kendilerini değersiz bulan, diğer kişileri ise olumlu değerlendiren bireylerdir. Bu durum, diğerlerinin onayı ve kabulünü kazanma çabasına ve ilişkilerle aşırı meşguliyete

yol açmaktadır. Bu bireylerin yakınlık kurma arzusu, yapışkan davranışlar sebebiyle diğerlerini uzaklaştırma potansiyeli taşımaktadır (Çalışır, 2009: 243-244).

Ebeveynlerle kurulan bağlanma modeli 4 tip bağlanma stili oluşturmaktadır. Bunlardan birinci modeli güvenli bağlanma oluşturmaktadır. Güvenli bağlanma yeterliliğine sahip bireyler hem kendilerine hem de ilişki kurdukları kişilere güven duydukları için ilişkilerin gerektirdiği dengeyi koruyabildikleri belirtilmiştir. Sağlıklı ve duygusal açıdan tatmin edici ilişkiler kurulmasına en uygun model olduğu saptanmıştır.

İkinci tip kaygılı/güvensiz (ambiyon) bağlanma, bireylerin duygusal destek arayışında kaygılı oldukları, sahiplenme duygularının çok yüksek olduğu ve duygusal destek görmek konusunda takıntılı olabildikleri modeli açıklamaktadır. Kaygılı bağlanan kişiler sevilip sevilmedikleri konusunda şüpheli tutum sergilemektedir. Güvensiz bağlanma tipinde, hedef figürünün ulaşılmazlığı karşısında yaşanan sıkıntı, kişinin yakınlık arayışı kararını tetiklemektedir. Yakınlığın mümkün görüldüğü durumlarda ise birey yükselmiş enerji ile ısrarlı bir yaklaşma, destek ve sevgi arayışına girmektedir. Bu durum güvenlik hissedilene kadar devam eden yoğun bir çaba sergilenmesi biçiminde yansıtılmaktadır (Çalışır, 2009: 247). Özellikle kaygılı-ambivalan bağlanan bireyler, bağlanma figürüyle mesafeyi en aza indirerek güvenli temel sağlama çabasında yapışma ve kontrol etme gibi aşırı stratejiler kullanma eğilimindedir (Çalışır, 2009: 248). Bahsedilen onay ve güven ihtiyacı, terk edilme korkusu, ilişkilerde aşırı meşguliyet ve kontrol etme eğilimleri gibi psikolojik güdüler, sosyolojik olarak, bireylerin toplumsal ilişki normlarına uyum sağlama veya bu normlardan sapma biçimlerini etkileyen mikro düzey faktörler olarak faydalı bulunmuştur.

Üçüncü tip olan kaçınan bağlanma modeline uyan kişiler duygusal bağlanmaktan kaçınan, özgürlüklerini önceleyen bireylerdir. Israrlı takipçilerin kaçınan bağlanan kişiler arasında çıkması oldukça zordur (Davis, Swan, Gambone, 2010: 334).

Dördüncü model karma bağlanma modeli ise bireylerin kaygılı ve kaçınan bağlanma modellerini eş zamanlı sürdürdüğü tiptir. Bu karmaşık bağlanma örüntüsü, yetişkinlik döneminde kurulan duygusal ilişkilerde sapmalara yol açan modeller arasında görülmektedir.

Bu tür bağlanma sorunlarının etkileri yalnızca yetişkinlikte değil, ergenlik dönemindeki ilişkilerde de kendini göstermektedir. Takip etme davranışı sergileyen ergenlerin daha yüksek düzeyde saldırganlık, psikopatlık eğiliminde oldukları görülmüştür. Çocukluk travmaları, fiziksel ve duygusal istismar mağduriyeti ısrarlı takiplere eşlik eden alt katmanlar

durumundadır. Bahsini ettiğimiz bu bulgular Portekiz özelinde gerçekleştirilen 12-21 yaş aralığındaki 498 kız ve erkek ergenlerin katılımlar gerçekleştirilen bir araştırmaya dayanmaktadır (Gomes & Ferreira, et al., 2024: 1). Problemlı bağlanma modelleri ergenlerde takipçılığın eşlikçisi olmaktadır; Güvensiz ve kaygılı bağlanma sergileyen gençlerde terk edilme korkusu ve yüksek kaygı seviyeleri tespit edilmiştir (Gomes & Ferreira, et al., 2024: 4).

Bağlanma stilleri ile saldırgan ve ihlalci davranışlar arasındaki bu ilişki, farklı teorik modellerle de desteklenmektedir. Craig A. Anderson ve Brad J. Bushman tarafından 2002 yılında geliştirilen genel saldırganlık modeli -*General Aggression Model*- bahsini ettiğimiz bağlanma stillerini ve saldırganlık ilişkisini ele almaktadır; Takipçilik davranışında kişisel faktörlerin ve durumsal faktörlerin etkinliğini onaylamaktadır (Gomes & Ferreira, et al., 2024: 4). Bu uyumlulukla Jeffrey White ve çalışma arkadaşları tarafından 2000 yılında geliştirdikleri entegre bağlamsal gelişim modeli hibrit bir yaklaşım olarak takipçilik davranışını açıklarken hem sosyokültürel hem de kişisel etmenleri ele almaktadır. Cinsiyet rolleri, toplumsal hiyerarşiyi oluşturan faktörler (özellikle erkek takipçiliğini tetikleyen etmenler), sosyokültürel yapı, kişisel özellikler gibi farklı pek çok faktör takipçilik için etmen durumdadır. Kişisel faktörlerin içinde yer alan bağlanma tipleri White tarafından da kabul edilmektedir (Parkhill, Nixon & McEwan, 2022: 9-10).

Israrlı takip davranışı, bireysel psikolojiden toplumsal dinamiklere uzanan çok katmanlı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada ele alınan teorik çerçeveler -sosyal öğrenme, bağlanma stilleri, öz-düzenleme ve evrimsel yaklaşımlar- takipçilik eyleminin ardındaki psikolojik ve sosyokültürel mekanizmaları ortaya koymaktadır. Özellikle güvensiz ve kaygılı bağlanma stilleri ile takipçilik davranışı arasındaki güçlü ilişki, bu olgunun kökenlerinin erken çocukluk deneyimlerine kadar uzandığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve güç ilişkileri bağlamında şekillenen bu davranış, yalnızca bireysel patolojilerin değil, aynı zamanda toplumsal normların ve öğrenilmiş kalıpların bir yansımasıdır. Çalışmanın bulguları, ısrarlı takibin önlenmesi ve müdahale stratejileri geliştirilirken hem bireysel psikolojik faktörlerin hem de sosyokültürel bağlamın dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.

3. Israrlı Takipçilik: Literatür İncelemesi

Literatürde ısrarlı takip, obsesyonel takip, taciz, siber takip tanımlarıyla yer bulmaktadır. En yaygın taciz yöntemleri kurbanı takip etme, taciz edici telefon konuşmaları veya mesajlar, elektronik posta yoluyla kurbanı mesajlar gönderme, kurbanın malına zarar verme, tehdit etme, kurbanın iş yerine veya evine gitme, hediye gönderme, mektup gönderme, söylenti yayma, arabasına mesaj bırakma şeklinde gerçekleştirilmektedir (Ngo, 2016: 2). Romantik aşkın bir parçası olarak görülen pek çok davranış ısrarlı takipte yer almaktadır. Romantik aşkın kuvveti, ilişkinin bitmemesi için sarf edilen çaba, sevgiden dolayı kıskançlık gibi düşünülen davranışlar ısrarlı takip olgusunu gölgelemektedir. Sürdürülen tutumların ısrarlı takip olduğunun görülmemesi şiddetin dozunun artmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple partnerlerden biri ya da ilişki dışındaki biri için yavaş yavaş oluşturulan ısrarlı takip bir tuzak mahiyetindedir ve tacizin başlangıç aşamalarında fark edilememesi söz konusu olmaktadır.

Toplumsal açıdan ısrarlı takip cinsiyet rollerinin yeniden üretimine ve ayrıcalıklı, otoriter cinsiyet tanımının pekiştirilmesine hizmet etmektedir (Davis, Swan, Gambone, 2010: 332). Takip mağdurlarının yaşadıkları problemler günlük rutinlerin bozulmasından sağlık sorunlarına kadar uzanan kapsamlı olabilmektedir. İsrarlı takibe maruz kalan insanlar korku, endişe, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, kaygı bozukluğu, gibi psikolojik etkiler yaşamaktadır. Ayrıca çaresizlik, umutsuzluk, öfke, sosyal izolasyon, ilişki sorunları, iş hayatında problemler yaşama, güvenlik endişesi, hayat kalitesinde düşüş (Bacon-Shone & Laidler, 2022: 19-28) mağdurların karşı karşıya kaldığı problemlerdir. Literatürde yer alan çalışmalara göre ısrarlı takip yaşayan mağdurlar sosyal açıdan pasifleşmekte hatta alkol gibi bağımlılıkların arkasına sığınabilmektedir.

İsrarlı takip üç biçimde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki süregelen bir ilişkinin bitirilmesini izleyen takiptir. Bu model %50'lik oranıyla en yaygın takip biçimini oluşturmaktadır (Davis, Swan, Gambone, 2010: 329). Aynı zamanda şiddet riskinin en yüksek olduğu modeldir, yakın ilişki takipçileri arasında partner ilişkisi söz konusu olduğunda şiddet riski %74 olurken sadece tanışıklık bağı varsa şiddet riski %50 olmaktadır (Meloy & Mohandie, 2013: 2). Risk derecesi en yüksek görülen bu modelde kurbanın eski eşi veya partneri olan takipçinin hem kişiye hem de mallara zarar verme olasılığı yüksektir. Ayrıca, birliktelik sürecinde kurulan cinsel veya duygusal yakınlık düzeyi takip olasılığını artırmaktadır. (Ngo, 2016: 3). Kathryn E. Moracco, Carol W. Runyan ve Jeffrey D. Butts'ın 1997 tarihli araştırması takip ve şiddet eylemlerini yakın partner ilişkilerinde temellendirmektedir. Carolina'da eski partnerleri veya devam eden ilişkide oldukları kişi tarafından öldürülen kadınların %23.4'ünün cinayetten önce bu kişiler tarafından takip edildiği rapor edilmiştir (Tjaden, 2014: 3). Benzer olarak

Judith Mcfarlane ve arkadaşlarının 1999 yılında sürdürdüğü çalışmaya göre yakın partnerleri tarafından katledilen kadınların %76'sı cinayetten önceki 12 ay içinde takip edildiğini ifade etmiştir (Tjaden, 2014: 3).

İkinci model karşılıksız romantik ilişki sebebiyle gerçekleştirilmektedir. Takibin romantikleştirilmesi, ısrarın arzulanan kişiyi etkileyeceği düşüncesi söz konusudur (Davis, Swan, Gambone, 2010: 329). İkinci modelin takipçileri hayali veya varsayımsal düşünce çerçevesi oluşturmaktadır ayrıca psikolojik açıdan sorunlu olma olasılıkları yüksektir. Şiddet riskinin birinci tipe oranla düşük olduğu beklenmekle birlikte öngörülemeyen problemli davranışlar bu tip takibe eşlik etmektedir (Meloy & Mohandie, 2013: 2). Bu takip modeline ilişkin iki tanım söz konusudur. Delüzyonel sabitleme *fixation stalking*, takipçinin mağdurla arasında var olduğuna inandığı hayali bir ilişkiye takıntılı şekilde bağlanmasıyla karakterize edilmektedir. Bu tipte yer alan takipçilerin yüksek tehlike arz eden grubu çoğunlukla borderline kişilik bozukluğu veya şizofreni gibi ciddi ruhsal rahatsızlıklara sahiptir. Faillerin yoğun cinsel içerikli mesajlar göndermek, kurbanın evine veya iş yerine izinsiz gelmek ve tutarsız, düzensiz davranışlar sergilemek gibi eylemleri söz konusu olmaktadır. Genellikle polis ya da psikiyatri birimleri tarafından daha önce tanınmış kişilerdir. Daha az tehlike arz eden, ancak takıntılarını uzun vadede sürdüren delüzyonel sabitleme takipçileri ise genellikle mağdurlarıyla doğrudan bir ilişki kurmamışlardır fakat zihinsel olarak bu ilişkinin gerçek olduğuna inanırlar. Bu saplantı, romantik içerikli, çoğu zaman zararsız gibi görünen iletişimlerle sürdürülmektedir. Ancak takipçiler fantezi dünyasının bozulması halinde, suçlamayı mağdurun partnerine veya dış güçlere yönelttiği rasyonelleştirmelere başvurabilmektedir (Sheridan & Boon, 2002: 74-76). Karşılıksız romantik ilişki takipçiliğinde yer alan ikinci tanım ise Victor Geberth (1992) tarafından *erotomani* olarak nitelenmiştir. Erotomani bir psikiyatrik bozukluktur ve kişinin, genellikle kendisinden daha yüksek sosyal statüye sahip, tanımadığı veya çok az tanıdığı bir kişinin kendisine âşık olduğuna dair sanrılı bir inançla sahip olması durumudur. Bu inanç, gerçekle örtüşmemekte ve kişinin takip davranışını yönlendiren temel motivasyonlardan biri haline gelmektedir (Sheridan & Boon, 2002: 65). Erotomani, delüzyonel sabitlemenin bir türü veya tezahürü olmakla birlikte özel bir sanrı türüdür.

Üçüncü model ise ilişki içinde istenmeyen zorlayıcı takip oluşturmaktır. Zorlayıcı partner davranışı olarak da nitelenen bu durum, ilişki içinde veya sonrasında şiddet risklerini barındırmaktadır (Davis, Swan, Gambone, 2010: 332). Partnerin neredeyse bütün

aktivitelerine ve ilişkilerine karışan, yönetmeye çalışan kişiler bu grupta yer almaktadır. Bunu sürdüren taraf korkutma, baskılama, yönetme gayeleri gütmektedir ayrıca kıskançlıkla ve terk edilme korkusuyla hareket etmektedir. İlişkinin şiddet içerdiği bu model ayrılık söz konusu olduğunda daha da artan şiddet riskini taşımaktadır (Davis, Swan, Gambone, 2010:329). Ayrıca herhangi bir ilişki içinde zorlayıcı davranışlar ve şiddet yer alıyorsa sonrasında ilişki sona ererse ısrarlı takip yüksek olasılıkla gerçekleşmektedir. Şiddetin yer aldığı bu ilişkilerin bittiği aşamada mağdur tarafın ısrarlı takibe maruz kalacağı süre ortalama olarak 2 yıl olarak belirlenmiştir (Davis, Swan, Gambone, 2010: 330). Bununla birlikte güncel verilere göre genel takip süresinin 5 ay ile 12 aralığında olabileceği düşünülmektedir (Ngo, 2016: 2).

Literatürde ısrarlı takip olgusuna ilişkin yaygın olarak takipçi profili tanımları ve ilişkisel koşullar ele alınmaktadır. Bu tanımlama ve kategorize modellerinin yanı sıra Ronald Holmes'in *Stalker Tipolojisi* failin psikolojik durumundan ziyade mağdur tipi üzerine kurmuştur. Bu yaklaşıma göre faillerin kurbanlarını seçme biçimleri ve bu seçimlerin altında yatan güdüler analiz edilmektedir. Altı farklı takipçi tipi tanımlamıştır, bunlar; Ünlü takıntılı *celebrity stalker*, şehvet odaklı *lust stalker*, öldürme amacı güden *hit stalker*, aşk-nefret temelli *love-scorned stalker*, politik amaç güden *political stalker* ve ev içi ilişkiden doğan *domestic stalker*.

Bu sınıflandırma kapsamında, ünlü takıntılı takipçi eğlence dünyasından bir figürü hedef alırken, ev içi ilişki bağlamında takipçilik genellikle eski bir partneri veya aile bireyini takip eden kişidir. Şehvet odaklı takipçi cinsel doyum amacıyla hareket etmektedir ve bu bağlamda birden fazla mağduru zamanla değiştiren bir seri taciz davranışı göstermektedir. Öldürme amacı güden takip ise oldukça farklı motivasyona dayanan modeli açıklamaktadır, bu fail türü kişisel sapkınlıktan değil üçüncü bir şahıstan alınan para karşılığında kurbanın alışkanlıklarını gözlemleme ve cinayeti gerçekleştirme gayesi gütmektedir. Holmes'in bu tipolojisi, özellikle failin motivasyonu ve mağdurla kurduğu ilişki temelinde anlamlı ayrımlar sunmaktadır. (Sheridan & Boon, 2002: Sayfa 65-66)

İsrarlı takip, küresel ölçekte özellikle kadınların güvenliğini tehdit eden ve psikolojik yıkıma yol açan karmaşık bir şiddet biçimidir. Literatür, özellikle eski partner kaynaklı vakalarda fiziksel şiddet riskinin yüksek olduğunu (Meloy & Mohandie, 2013) ve hukuki düzenlemelerin caydırıcılıktan uzak olduğunu ortaya koymaktadır (Doğan, 2014). Türkiye'deki hukuki düzenlemelerin sınırlı yapısı ve caydırıcı cezaların eksikliği, takip mağdurlarının güvenliğini sağlamada önemli bir boşluk oluşturmaktadır. Türkiye'de 6284

sayılı Kanun'un koruma tedbirleri önemli bir adım olsa da, ısrarlı takibin ayrı bir suç olarak tanımlanmaması ve delil toplama zorlukları, etkin mücadeleyi engellemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle bağlantılı bu olgunun, multidisipliner araştırmalar ve yasal reformlarla ele alınmasının uygun olduğu düşünülmektedir.

3. 1. Takip Suçuna İlişkin Yasal Koşullar

Israrlı takip suçu, dünya genelinde yaygın bir şiddet biçimi olmasına rağmen, hukuki olarak tanımlanması ve yasal karşılık bulması görece yeni bir gelişmedir. Bu bölüm, ısrarlı takip suçunun yasal gelişimini, uluslararası örneklerini ve özellikle fiziksel şiddet içermeyen bu eylemlerin neden ayrı bir suç olarak ele alınması gerektiğini detaylandıracaktır.

1989 yılında ünlü aktris Rebecca Schaeffer takıntılı bir hayranı tarafından vurularak öldürüldükten sonra ısrarlı takip suçunun yasal tanımı gündeme gelmiştir. Kamuoyuna yansıyan bu cinayetle birlikte Orange County'de 5 kadın eski erkek arkadaşları veya eşleri tarafından takip edildikten sonra katledilmiştir. Kaliforniya yasalarında 1990 yılında tanımlanan bu suçun 50 eyalette yasal karşılığı yer almaktadır (Ngo, 2016: 1). Amerika'nın ardından ısrarlı takibin bir suç olarak tanımlanması farklı ülkelerde de gerçekleşmiştir. Birleşik Krallık'ta 1997 yılında, Avustralya'da 1999 yılında, Japonya'da 2010 yılında takip davranışları suç kapsamına alınmıştır. Bunlara ek olarak bu tipte yüksek suç oranlarının yer aldığı Çin herhangi bir yasal düzenleme yapmamıştır (Bacon-Shone & Laidler, 2022: 12-13). 1994 yılında "Kadına Yönelik Taciz Yasası" Amerika'da bütün eyaletlerde tacizi federal suç olarak tanımlamıştır. 2000 yılında ise yasalarla taciz uluslararası suç kapsamında tanımlanarak genişletilmiştir (Tjaden, 2014: 2).

Israrlı takibin ve tacizin suç kapsamına alınması, açıkça görünmeyen veya fiziksel şiddete evrilmeyen davranışların da men edilmesini sağlamaktadır. Bu önlemlerin alınması pek çok ülke için görece yakın geçmişe dayanmaktadır. Takip tacizinin bahsettiğimiz dramatik olaylardan sonra yasal çerçeveye alınmasının belirli birkaç sebebi vardır. Şiddet davranışı ile şiddet içeren bir davranışın farklılığı bu konudaki nedenler arasında tanımlanmaktadır. Takip mağduru örnekleri bazen bütünüyle bazen de şiddetin başlangıç aşamalarında soyut şiddete maruz kalmaktadır. Bu grubun diğerlerine yani fiziksel, cinsel ve ekonomik saldırılara maruz kalanlara nazaran şanslı olması mağduriyetin az olduğu anlamına gelmemektedir. Fiziksel zararların görülmemesi, mağdurun doğrudan bir saldırıya hatta temasa uğramaması eylemi tanımlamayı zorlaştırmıştır. Bu dayanakla şiddet eylemi ve şiddet içeren eylem bağlamı

ifade edilmektedir. Israrlı takip, kontrol edici ve tahakküm uygulama aracı olan eylemler şiddet içeren, şiddet etkisini oluşturan eylemlerdir. Psikolojik yıkım, yaşam kalitesinin düşmesi, mağdurun duygu durumu ve güvenlik algısının saldırıya uğraması söz konusudur. Dolayısıyla fiziksel şiddeti, cinsel şiddeti anlatan şiddet eylemleri kadar yıkıcı olabilecekleri göz önünde tutulmalıdır (Finch, 2002). Amerika Birleşik Devletleri özelinde bu konuya ilişkin ilk araştırma 8000 kadın ve 8000 erkeği kapsayan görüşmelere dayanarak 1998 yılında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere göre kadınların %1'i erkeklerin ise %0,4'ü her yıl tacize uğradıklarını ifade etmiştir. Farklı şiddet türlerine göre tespit ve kanıt aşamasında zorluğu bulunan ısrarlı takip tanımı 1993 yılında The National Criminal Justice Association Project 1993 aracılığıyla *“tekrarlanan görsel veya fiziksel yakınlık, rızaya dayanmayan iletişim veya sözlü, yazılı veya ima edilen tehditler veya bunların bir kombinasyonunu içeren ve makul bir kişide korkuya neden olacak belirli bir kişiye yönelik bir davranış biçimi”* olarak ifade edilmiştir (Davis, Swan, Gambone, 2010: 329).

Türk hukukunda ısrarlı takip, 6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* kapsamında “tek taraflı ısrarlı takip” olarak tanımlanmış ve koruma/uzaklaştırma tedbirleri ile önlenmesi hedeflenmiştir (Doğan, 2014: 149-150). Ancak, bu eylemler ayrı bir suç olarak düzenlenmediğinden, fiiller genellikle tehdit, özel hayatın gizliliğini ihlal gibi gerekçelerle cezalandırılmaktadır (Doğan, 2014: 141-142). Uygulamaya bakıldığında mağdurun güvenliğini tehdit eden sistematik temas, dijital takip veya fiziksel izleme gibi davranışlar, 6284 sayılı Kanun dayanağı ile uzaklaştırma kararı alınmasını sağlayabilmektedir (Doğan, 2014: 152). Yargıtay, ısrarlı takip fiillerini “psikolojik şiddet” kapsamında değerlendirerek koruma tedbirlerini genişletmiştir. Buna rağmen, delil toplama zorlukları ve caydırıcı cezaların eksikliği gibi faktörlerin etkin mücadeleyi sınırlandırdığı bilinmektedir (Doğan, 2014: 153). İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme sonrası mevcut düzenlemeler özellikle eski eş ve partner kaynaklı takip vakalarında tedbir uygulanmasına olanak tanımaktadır (Doğan, 2014: 150).

Sonuç olarak, ısrarlı takip suçunun yasal düzenlemelerle tanınması ve cezalandırılması, sadece hukuki bir gereklilik değil, aynı zamanda toplumsal normların evrimi ve kadına yönelik şiddetle mücadeledeki farkındalığın artırılması açısından da kritik bir adımdır. Bu tür eylemlerin psikolojik yıkım ve yaşam kalitesi üzerindeki derin etkileri, mağdurların toplum içindeki konumlarını ve güvenlik algılarını doğrudan etkiler. Hukukun bu alandaki gelişimi, fiziksel şiddet dışındaki manipülatif ve kontrolcü davranışların da şiddet döngüsü içindeki

yerini kabul ederek, toplumsal cinsiyet rolleri ve güç dinamikleri üzerinden şekillenen şiddet olgusuna daha bütüncül bir yaklaşım sağlayacaktır.

3. 2. Cinsiyetlere Göre Israrlı Takip Farklılıkları

Bu bölüm, ısrarlı takip davranışının cinsiyetler arası farklılıklarını detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Israrlı takip şiddetin farklı biçimlerinin ve şiddeti oluşturan aşamaların kesişiminde yer alan edimlerden biridir. Bu konudaki araştırmalar eşlik eden tutumları ve faktörleri, süreci hem kadın hem de erkek taraflarında mağdur ve fail bağlamını değerlendirmektedir. Kadın ve erkek takipçilerin motivasyonları, uyguladıkları yöntemler ve bu davranışların şiddet potansiyeli arasındaki belirgin ayrım, mağdurların yaşadığı deneyimlerin çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Erkekler ve kadınlar arasındaki takipçilik davranışı hususunda en önemli farklılık kadın takipçilerin erkekler kadar tehditkâr ve tehlikeli olmamasıdır. Ayrıca erkeklerin takibini meşrulaştıran kültürel yapı veya sistem kadınlar söz konusu olduğunda pekiştirici faktörler arasında değildir. Bunlara ek olarak durumun olumsuz değerlendiriliyor olması yanı sıra ısrarlı takibe maruz kalan erkekler kadınlar kadar korkutucu bir tehdit yaşamadıklarını dile getirmektedir. Çünkü erkeğin takip eylemi fiziksel şiddet ve cinsel şiddet risklerini daha fazla taşımaktadır. Hatta kadın mağdurların takip süreci geride kaldığında bile anksiyete ve korku yaşadıkları, tedbirli davranmaya kendilerini koruyamaya çalıştıkları gözlemlenmiştir (Davis, Swan, Gambone, 2010: 332).

Amerika’da 143 kadın takipçinin özelinde yapılan bir araştırmaya göre kadınların takipçilik modeli erkeklere göre hem zaman hem kişilik özellikleri hem de şiddet riski bağlamında farklılık göstermektedir. Bu araştırmaya göre kadınlar yaygın olarak 30 yaşın üstünde, bekar, boşanmış veya bir ilişkiden ayrılmış kişilerden olmaktadır. Takipçi kadınların ruh sağlığı sorunları konusunda tanımlı oldukları görülmüştür yine de bu kişilerin şiddet içeren davranışlara daha az meyilli oldukları bilinmektedir. Ancak açık bir tehditte bulunan takipçi kadınlar tehlikeli grubu oluşturmaktadır. Kadın takipçilerin mağdurları erkeklerde olduğu gibi eski veya potansiyel partnerden daha çok tanınan bir yakın bir erkek, yabancı bir erkek ya da ünlü biri olmaktadır. Kadın takipçiler kurbanını en yaygın olarak iki ay takip etmektedir, bu süre ortalama olarak ise 17 aylık bir dönemdir. Takipçi kadınların tehdit etme edimi, şiddete varan davranışların görülmesi erkeklere oranla düşük yaygınlıktadır. Her dört kadın takipçiden ancak bir tanesi şiddet eylemi gerçekleştirmektedir (Meloy et al., 2011: 249-251). Bunlara ek olarak erkeklerin ısrarlı takipten kadınlar kadar mağdur görülmemesinin başka

sebepleri vardır. Kadınların ısrarlı takip için kullandıkları metotlar farklıdır ve suç kapsamında değerlendirilmesi daha zordur. Kadınlar ısrarlı takip için fiziksel çekicilik, baştan çıkarıcı olma, dikkat çekme veya dedikoduya başvurma gibi yöntemler kullanmaktadır. Bunlar mağduru hedef alan itibar zedeleyici veya iradeyi yok sayıcı davranışlar olarak belirlenmektedir (Davis, Swan, Gambone, 2010: 337). Ancak ergenlik çağındaki kızlarda takipçilik davranışı erkeklere oranla yaklaşık iki kat daha fazla görülmektedir. Ergenlik çağında gerçekleştirilen takipçilik örneklerindeki cinsiyete dayalı farklar konusunda kızların daha az saldırgan ve kontrolcü tutum sergilediği belirtilmektedir. Yöntem olarak kız takipçilerin dolaylı takip, dijital izleme gibi metotlar izlediği gözlemlenmiştir (Gomes & Ferreira et al., 2024: 8).

Avustralya, Kanada, Büyük Britanya ve ABD üzerinden gerçekleştirilen bir çalışmaya göre 270 bin katılımcıya yönlendirilen sorular ısrarlı takibin bu bölgelerde de oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Araştırma kadınların erkeklerden iki kat daha fazla takip edildiğini ortaya koymuştur. Kadınların %38'i sürekli takip edildiğini ifade etmiştir. Buna karşın erkeklerin sürekli takip edilme oranı %16 olmuştur. Ayrıca erkeklerin %60'ı kadınların ise %19'u sürekli takipte bulunduğunu dile getirmiştir (Davis, Swan, Gambone, 2010: 330). 2006 yılında gerçekleştirilen farklı bir araştırmaya göre 2,5 milyon kadının ve 890 bin erkeğin taciz mağduru olduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada takip tacizi yaşanan en yaygın yaş aralığı 18-25 olarak belirtilmiştir (Tjaden, 2014: 3). Bu suça ilişkin farklı bir araştırma Amerika'da rapor edilen ısrarlı takip suçlarının %75-80'inin erkekler tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir (Doğan, 2014: 142).

Bu bölümde sunulan veriler, ısrarlı takip davranışının cinsiyetler arası belirgin farklılıklar sergilediğini ve kadın takipçilerin genellikle erkeklere kıyasla daha düşük şiddet riski taşıdığını ortaya koymuştur. Kadınların takip yöntemlerinin daha dolaylı olabilmesi ve toplumsal algının bu durumu farklı yorumlaması, erkek mağdurların yaşadığı deneyimlerin daha az görünür olmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bulgular, ısrarlı takip vakalarını değerlendirirken cinsiyete özgü dinamiklerin ve risk faktörlerinin kapsamlı bir şekilde ele alınmasının önemini vurgulamaktadır.

4. Bulgular ve Tartışma

Israrlı takip (*stalking*), fiziksel temas içermeyen ancak mağdurlar üzerinde yoğun psikolojik baskı ve güvenlik kaygısı yaratan karmaşık bir şiddet biçimi olarak tanımlanmaktadır. Genellikle ayrılık sonrası ilişkilerde, karşılıksız aşk durumlarında ya da kontrol ve tahakküm

amacıyla uygulanan bu eylem, çoğu zaman cinsel, psikolojik ve dijital şiddetin öncülü niteliğindedir. Bu bağlamda, ısrarlı takip, karşılıksız aşk deneyimiyle veya sonlandırılan bir ilişkinin ardından, bir diğer kişiye kontrolsüz ve rıza olmaksızın sürdürülmeye çalışılan tek taraflı bağı ifade etmektedir. İnsanların yaygın olarak tecrübe ettiği ayrılık acısı veya duygusal hislerine karşılık bulamamak, bir süre sonra atlatılan ve kişilerin hayatlarına devam ettiği tecrübelerdir. Ancak kadın veya erkek fark etmeksizin bir kısım kişi, bu durumu ısrarlı takip olarak sürdürmekte, hatta yasal suç durumuna getirerek taciz tanımına uyan davranışlar sergilemektedir.

Cinsel şiddet ve ihlalcı tutumların algılanma ve deneyimlenme biçimlerine dair yapılan saha görüşmelerinde, katılımcılara yöneltilen sorulardan biri de ısrarlı takip kavramına ilişkindir. Elde edilen bulgular, ısrarlı takibin partner ilişkilerinden ilişki arayışlarına, ayrılık sonrası duygu durumlarından kontrol davranışlarına kadar uzanan geniş bir yelpazede karşılaşılan yaygın bir şiddet biçimi olarak öne çıktığını göstermektedir. Katılımcı ifadeleri, bu davranış biçiminin çoğu zaman fark edilmeden uygulandığını ya da maruz kalındığını ortaya koymaktadır.

Yapılan saha çalışmasından elde edilen bulgular, ısrarlı takibin hem erkek hem de kadın katılımcılar tarafından bir şiddet türü olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Ancak, ısrarlı takibin sınırlarının net olarak tanımlanmadığı ve bu durumun kişiden kişiye farklılık gösterebildiği anlaşılmaktadır. Örneğin, bazı katılımcılar otobüsten inerken kendilerini takip eden kişiyi ısrarlı takip olarak algıarken, bazıları ise arkadaşlık teklifini yenileyen kişilerin davranışlarını ısrarlı takip olarak nitelendirmiştir. Bu farklı algılamalar, tanışma amacıyla atılan adımların sınırlarını değerlendirirken konudaki hassasiyetin önemini ve taciz alanından kaçınma çabasını yansıtmaktadır. Bir erkek katılımcının ifadesi bu durumu destekler niteliktedir: “...internetten tanımadığım bir kadına bir mesaj yazmak yaptığım bir şey ama ısrarlı bir şekilde yaptığımı düşünmüyorum” (Erkek, 31, Şişli, Bekar, Reklamcı).

İsrarlı takip olgusuna ilişkin yaygın mağdur grubunu oluşturan kadınların anlatıları, bu sınır ihlalinin birden fazla temada gerçekleştirildiğini göstermektedir. Yakın partner ilişkisi içinde yaşanan ısrarlı takip vakaları önemli kategorilerden biridir. Özellikle duygusal bağın istismara dönüşebilmesi ve failin mağdurun kişisel alanına girebilmesi nedeniyle yüksek risk taşımaktadır. Bu türde mağduriyet yaşadığını belirten katılımcılardan biri tehdit, korku ve günlük rutinlerin aksaması gibi durumları aktarmıştır. Failin kontrolcü davranışları ve

potansiyel şiddet eğilimleri mağduru derinden etkileyen bir istismar biçimi olarak kendisini göstermektedir:

“...yıllardır tanıdığım bir erkek arkadaşımın sevgili olduk ve bu kişinin zaman içinde şizofren olduğunu öğrendim. Ailelerimiz birbirini tanıyordu ve birbirimizi çok severdik. Bir gün tuhaf sorular sormaya başladı ‘boş zamanlarında ne yapıyorsun? sen benim babamla abimle nasıl birlikte olursun’ diye sorup durdu. Akşam saatlerinde böyleydi gündüzleri normaldi. Aç telefonu yoksa sizin evinin katına geleceğim diye tehdit ediyordu. En sonunda bir fırsatında annesine sordum ve annesi hasta olduğunu söyledi. Çok ağladım yaşadıklarımın hem de onun ileride çocuğu olursa benim babamdan yaşadıklarını yaşayacak (katılımcının babası şizofreni tanılı bir birey) diye. 6 ay boyunca korkudan dışarı çıkamadım” (Kadın, 29, Üsküdar, Bekar, Danışman).

Bu katılımcının kendi yaşadıklarını değerlendirirken çok daha ağır risklerden kurtulduğunu fark etmesi oldukça çarpıcıdır; *“Ben o sevgilimle o kadar yalnız vakit geçirdim, kaybolduk bir defa. Öldürebilirdi, bana bir defa demişti ki birini öldürmek nasıl bir duygu çok merak ediyorum, hastaydı. Allah yine de korudu”* (Kadın, 29, Üsküdar, Bekar, Danışman). Bu tür vakalar, ısrarlı takip olgusunda risk değerlendirmesi yapılırken failin psikiyatrik geçmişinin kritik bir gösterge olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle şizofreni gibi ciddi rahatsızlıkların yakın partner ilişkisi takip davranışıyla birleştiğinde, mağdurun günlük yaşamını felç eden bir korku ve çaresizlik döngüsü yaratabileceği gözlemlenmiştir.

Israrlı takip olgusunun kadın mağdurları hedef alan biçimlerinden biri kamusal alanda gerçekleşen takipçilik modeli olarak gözlemlenmiştir. Tanıdık olmayan failerin gerçekleştirdiği bu ihlal modeli toplumsal cinsiyet rollerin ve güç dinamikleri ile ilişkilidir. Katılımcı anlatıları yaş, statü ve mekan gibi bağlamların aşıldığını ve mağduriyetin oldukça kuvvetli olduğunu göstermektedir. Yabancı bir failin gerçekleştirdiği ısrarlı takip modeli de kişisel güvenlik algısını derinden etkileyen ve günlük rutinleri aksatan tehditler içermektedir. Bu türde bir deneyim yaşadığını belirten katılımcı tedirginlik ve korku hissettiğini, bunun gündelik yaşam pratiklerini derinden etkilediğini dile getirmiştir:

“...Evet rahatsız olursun sürekli senin birini takip ettiğini üstünde birinin seni sürekli izlediğini görmek rahatsız edici o da tacizdir bence. Yani öbürlerine göre (tecavüz, fiziksel temas) çok değildir ama yani sonuçta tacizdir... Ben yaşadım bunu işten geliyorduk bir kız arkadaşımın, o zaman biraz daha çocuk sayılırız 15-16

yaşlarındaydık. Bizi sürekli bir araç takip ediyordu; Bizim önümüzde duruyor, yanımızda duruyor, arkamızda duruyor. Hiçbir söz söylememişti, ama takip ediliyorduk. Bunu her ikimiz de fark etmiştik ve gerçekten de korkmuştuk. Babalarımıza ailemize söylemiştik. Sonra herhalde bu yüzden bizi takip etmekten vazgeçtiler. Tabii birkaç gün takip edildik biz bunu fark ettiğimizden öncesi var mıydı bilmiyorum. Ailemize söyledik ve babamla birkaç gün bizimle beraber işe geldi gitti, sonra vazgeçtiler. Korku yani o yaşlarda korku oluyor tabii ki” (Kadın, 50, Şişli, Evli, Emekli).

Kamusal alanlar, bireylerin özgürce hareket ettiği ve günlük rutinlerini sürdürdüğü mekanlar olsa da, kadınlar için ısrarlı takip davranışının ortaya çıkabildiği tehdit edici ortamlara dönüşebilmektedir. Söz konusu vakalar, mağdurun kişisel güvenlik algısını sarsmakta ve gündelik yaşam pratiklerini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, tanımadık failer tarafından kamusal alanda gerçekleştirilen takip deneyimleri arasında toplu taşımada yaşanan örneklerde yer almaktadır. Toplu taşımada rastlaştığı biri tarafından takip edilmeye başlayan kişi durumu ısrarlı takip olarak nitelemiş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

“İsrarlı takip şiddettir. Bunu bizzat yaşadım. Toplu taşımadan indikten sonra evime yürürken bir kişi beni takip etmeye başladı. Ben hızlandıkça o da hızlandı. Arkamı dönüp baktığımda bana gülüyordu. Bundan keyif alan insanlar var. Bu durum, daha büyük bir şiddet riskini de beraberinde getiriyor; takip eden kişi silahlı olabilir. Buradaki korku çok büyük. Kendimizi korumak için ya bir mağazaya sığınıyoruz ya da birilerini telefonla arıyoruz... Daha kötüsünü yaşamadım, ancak bu bile korkunç bir durumdu” (Kadın, 20, Gaziosmanpaşa, Bekar, Öğrenci).

Toplu taşımada yaşanan bu örnekteki takip deneyimi, fail ile mağdur arasında önceden bir ilişki olmaksızın dahi kamusal alanda kişisel sınır ihlalinin ne denli tehdit edici olabileceğini göstermektedir. Mağdurun yaşadığı derin güvenlik kaygısı ve günlük yaşamında aldığı önlemler, bu tür davranışların bireyler üzerindeki davranışsal etkilerini somutlaştırmaktadır. Böyle vakalar, görünürde basit takip eylemi gibi görülse bile ciddi bir şiddet potansiyeli barındırabilir.

Kamusal alanda yaşanan ve toplumsal cinsiyet dinamiklerinin etkilerinin açıkça görüldüğü ısrarlı takip eylemlerinin kadınlar için taşıdığı boyutlardan biri de, failerin motivasyonlarının ilişki kurma gibi dışsal hedeflerle şekillendiği modeldir. İlişkisel hedef teorisiyle örtüşen bu

vaka tipine örnek oluşturan kadın anlatıcılardan biri yalnızca takip edilmekle kalmayıp, durumdan ötürü yanlış anlaşılımları ve aile içi şiddet gibi ek mağduriyetleri yaşadığını aktarmıştır:

“Benim ısrarlı takip yaşadığım bir dönem oldu, hatta bu yüzden babamdan hayatımda ilk defa dayak yedim. ...Üniversite sınavlarına hazırlanıyordum. Mahalleye yeni taşınmıştık. Sık gördüğüm, beğendiğim bir çocuk vardı. Onun arkadaşları bana arkadaşlık teklif etti ama kabul etmedim. Bir gün otobüs durağında karşılaştık, ‘Sizinle bir yerde oturup konuşmak istiyorum’ dedi. Herkese hayır dediğim gibi ona da hayır dedim. O da ‘Bu yanıtı kabul etmiyorum, hemen cevap vermeyin, yine karşınıza çıkacağım’ dedi. Birkaç gün sonra yine aynı otobüs durağında karşıma çıktı, bir kez daha reddettim. Başka bir gün eve dönerken peşime takıldığını fark ettim, babam camdan bakıyordu ve ben ‘Peşimden ayrıl, babam camdan bakıyor’ dedim. Ama o hiç durmadan apartman kapısına kadar geldi. Azar işiteceğimi biliyordum ama ilk defa babamdan dayak yiyeceğimi bilmiyordum. Beni gerçekten çok etkilemişti. Sonradan o çocuğun arkadaşlarıyla iddiaya girdiğini, o yüzden peşimde ısrarla dolaştığını öğrendim. Çok üzüldüm, bozuldum. O olaydan sonra erkeklerden soğudum...” (Kadın, 73, Üsküdar, Evli, Emekli).

Kadınların yaşadığı ısrarlı takip mağduriyetleri arasında öne çıkan modellerden biri, tanıdık bir fail tarafından gerçekleştirilen ısrarlı takip vakalarıdır. Bu model, genellikle eski romantik partnerler dışındaki ancak mağdurla bir düzeyde tanışıklığı bulunan kişilerin (örneğin iş arkadaşları, eski okul arkadaşları, aynı sosyal çevreden bireyler) sergilediği davranışları kapsamaktadır. Bu takipçilik tipinde mağdurun kişisel alanına sızma girişimleri ve resmi sınırları aşmaya ilişkin belirgin bir örüntü sergilenmektedir.

Saha görüşmelerinde en uzun süreli takip mağduriyeti örneklerinden biri olarak gözlemlenen kadın katılımcının anlatısında, fail ile mağdur arasında bir tanışıklık bulunmaktadır. Failin eylemlerini geleneksel takip yöntemleri yanı sıra siber takip gibi modern yöntemlerle de sürdürüldüğü belirtilmiştir. İş yaşamında takip tacizine uğrayan katılımcı *stalking* olarak nitelendirdiği takip davranışını net bir şiddet biçimi olarak değerlendirmektedir. Ancak, bu tür davranışın taciz kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunda kesin bir yargıya varamayacağını belirtmiştir. Katılımcı, yaşadığı deneyimi şu şekilde nitelemiştir:

“Takipçilik net bir şiddettir. Bu tacizin altına girer mi bilmiyorum ama stolklamak denen şey net bir şiddettir. Özellikle bunun takip edenin takip ettiği kişiyle iletişime

geçebildiği noktada şiddete girer. Stolklamak birine internetten bakmak değil sadece onu stolkladığını belli etmek, mesela o kişi bir yere gidiyordur takip eden de gidiyordur, onun gezdiği çevrede gezer. Israrlı takip aslında söylemek istediğim” (Kadın, 30, Şişli, Bekar, Pazarlama).

Anlatıcı, üniversiteden iş yerine uzanan ve yıllara yayılan sistematik bir takip sürecini detaylarıyla paylaşmaktadır. Aynı üniversitede okuyan ve sonrasında aynı şirkette çalışmaya başlayan failin davranışları, zamanla giderek şiddetlenmiş ve mekansal sınırları aşmıştır. Bu süreç, takip olgusunun yalnızca bireysel değil, sosyal çevre ve algı düzeyinde de ne kadar karmaşık bir yapıya sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Coğrafi sınır tanımayan bu ısrarlı takip, mağdur üzerinde derin psikolojik etkiler bırakmıştır. Anlatıcı, yaşadıklarını şu sözlerle aktarmaktadır:

“İş yerinden bir ekip arkadaşım beni takip etti... Çok zor bir dönem geçirmiştım o dönem ailem buraya gelmişti benim güvenliğimden endişe ettikleri için, çok korkutucu bir şey. Ne yazık ki durumu da anlatamıyorsunuz, bazı insanlar ‘sana çok aşık olmuş diye yazık’ gibi konuşuyor. ...Olay şöyle olmuştu 23-24 yaşlarımdan üniversiteden mezun benim yüksek lisansa gittiğim döneme 27 yaşlarıma kadar sürdü. 27 yaşındayken artık cesaretini daha da fazla ele aldı bu kişi. Bu süreçte il il ülke ülke takip edildim bunu en sonunda fark ettim” (Kadın, 30, Şişli, Bekar, Pazarlama).

“Mesajlar şu şekilde oluyordu, bir hikaye anlatıyor ve diyor ki arkadaşım sana bir hikaye diye bana bunları atıyordu gece yarısı saat 2-3 sularında. 6-7 paragraflık çok uzun hikayeler atıyordu ve bu hikayelerde beni takip etmeye başladığı noktadan bugüne kadar kendince yanlış anlaşılmalrı izah ettiği hikayeleri anlatıyordu. ...Mesela yazdıklarında ‘canım arkadaşım bugün annemin arkadaşı bana fal baktı falda şöyle bir kız gördü, ben de zaten böyle birisine aşıktım’ gibi...” (Kadın, 30, Şişli, Bekar, Pazarlama).

“...Bu durumla ilgili bir sürece başlamak zorundaydım. ...Genel müdür yardımcısının önünde mesajları okudum, o da birkaç soru sordu sadece konuyu daha iyi anlamak için. Sonrasında insan kaynakları müdürüne durumu aktardılar, yarım saat sonra insan kaynakları müdürüne gittim. ...O kişinin performansı zaten kötü biz onu performans bahanesi göstererek çıkarabiliriz ya da sen başlatmak istiyorsan mobbing artı tacizden dolayı çıkartabiliriz çünkü çok fazla taciz emaresi var mesajlarda

gerçekten. Bu arada insan kaynakları müdürü okumuş bana gönderilenler çıktı alınmış ve o kadın bunları okudu” (Kadın, 30, Şişli, Bekar, Pazarlama).

Katılımcı, şirketin psikolojik destek sistemine başvurarak mobbingi belgelediğini ancak şikayetinin takipçiyi provoke edebileceği endişesi taşıdığını belirtmiştir. Takipçinin nüfuzlu ailesi nedeniyle, işten çıkarılma gerekçesinin performans düşüklüğü olarak kaydedilmesini, asıl nedenin gizli kalmasını ve isminin açıklanmamasını talep etmiştir. Benzer şikayetlerin de ortaya çıkmasıyla süreci atlattığını ifade etmiştir. Katılımcının taciz failinin bütün bu dönemler boyunca gerçek bir arkadaşlık teklifinde bulunmadığını belirtmesi oldukça dikkat çekicidir. Dolayısıyla tacizcinin davranış örüntüsü sevgi veya ilgi değil, ciddi bir psikolojik rahatsız modeline uymaktadır. *“Neyse ki sonrasında performans artı şikayetle gitti”* ifadesi rahatlamayı yansıtsa da, yaşanan taciz bireysel travmanın ötesinde iş yeri ve sosyal çevrede de tahribata yol açmıştır. Anlatıcının *“Allah korusun umarım bir daha da karşıma gelmez”* temennisi, takibin kalıcı etkilerini ve korkuyu özetlemektedir. Katılımcı, sosyal medya hesaplarını kapatarak, olayın sonrasında bile devam eden güvenlik önlemlerini sürdürmektedir. Bu detaylı anlatım, ısrarlı takip davranışının sadece bireysel değil, aynı zamanda kurumsal ve toplumsal boyutlarıyla da ele alınması gereken karmaşık bir sorun olduğunu özlü bir şekilde ifade etmektedir.

Bu vaka anlatısı, literatürde basit saplantılı *-simple obsessional-* takipçi modeliyle örtüşmektedir. Bu en yaygın takipçi türlerinden biri olup, takip eden kişi ile mağdur arasında genellikle iş, okul veya önceki samimi bir ilişki gibi önceden var olan bir bağlantı bulunur. Takipçinin motivasyonu genellikle eski ilişkiyi yeniden canlandırmak veya sonlandırılan bir ilişkiden dolayı intikam almaktır. Bu tür vakaların fiziksel şiddetle sonuçlanma potansiyeli oldukça yüksektir. Ayrıca, Mullen'ın (2001) reddedilmiş *-rejected-* takipçi kategorisiyle de paralellik gösterir. Bu tip, daha önce samimi bir ilişkisi olduğu mağdurdan intikam almak veya onunla barışmak birincil motivasyonu olanları kapsar. Mullen'ın tipolojisindeki en büyük grubu oluşturur ve bu tür takipçilerin mağdurlarına saldırma olasılığının oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Vaka, aynı zamanda Mullen'in ikinci *-resentful-* takipçi tanımına da uymaktadır; bu tip, mağdurun kendilerine bir şekilde haksızlık ettiğine dair bir hisle motive olur, genellikle korku yaratma niyetiyle tehditler savurma eğilimindedir ve ilişkide eksik olan bir kontrol duygusu elde etmeye çalışır (Racine & Billick, 2014: 251).

Mağdurun iş ilişkisi bağlamında yaşadığı ısrarlı takip, sıradan bir ilgi örneğinin çok ötesindedir. *“Takipçilik net bir şiddettir”* ifadesi, algılanan derin şiddet etkisini

vurgulamaktadır. Ayrıca bu durum, şiddet potansiyelinin önceden bir tanıdıklık olduğu durumlarda arttığı yönündeki bulguları desteklemektedir (Racine & Billick, 2014: 252). Bunlara ek olarak, takipçinin dijital mesajlar aracılığıyla sürdürdüğü ve zamanla coğrafi sınırları aşan ısrarı, tanıdık sapıklar -*acquaintance stalkers*- olarak sınıflandırılan gruptaki davranış örüntüleriyle paralellik göstermektedir. Bu grup, mağdurları tarafından tanınan ancak aralarında samimi veya cinsel bir ilişki bulunmayan (iş arkadaşlığı, mesleki ilişkiler, samimi olmayan arkadaşlıklar) kişilerdir. Genellikle mağdurla bir ilişki başlatma arzusundadırlar ve bazen yıllarca sürebilen düzensiz takip davranışları sergilerler. Samimi sapıklara göre daha az şiddete eğilimli oldukları saptanmıştır; ancak bu grubun üçte birine yakını mağdurlarına fiziksel saldırıda bulunabilecek potansiyelde kabul edilmektedir (Racine & Billick, 2014: 252).

Saha görüşmeleri ve literatür verileri, kadınların da erkekler gibi ısrarlı takip eylemlerinde bulunabildiğini göstermektedir. Kadın faillerin gerçekleştirdiği ısrarlı takipte, siber zorbalık ve sosyal çevre aracılığıyla rahatsız etme gibi çeşitli yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu eylemler, mağdurlarda takıntı boyutuna ulaşan ve sağlıksız olarak nitelendirilen bir durum yaratmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, erkekleri genellikle faillik pozisyonuna yerleştirirken, mağduriyetlerinin görünürlüğünü gölgelemekte veya gerçeklikleri minimize edilebilmektedir. Oysa erkek katılımcıların deneyimleri, ısrarlı takibin cinsiyetten bağımsız bir şiddet biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Rıza dışı gerçekleşen her eylemin bir şiddet türü olduğu vurgulanırken, mağdurlar psikolojik baskı ve güvenlik hissinin zedelenmesiyle yüzleşmektedir. Bu durumun, bireyi bezdiren ve sürekli tehdit altında hissettiren yıpratıcı bir süreç olduğu ifade edilmiştir.

Erkek katılımcılardan biri, ısrarlı takibin yarattığı baskı ve rahatsızlığı derinlemesine hissettiğini belirterek, bu deneyimi şu sözlerle dile getirmiştir:

“Rıza dışı gerçekleşen her eylem gibi, ısrarlı takip de bir şiddet biçimidir. Kişinin istemediği halde sürekli izlenmesi, takip edilmesi veya rahatsız edilmesi, psikolojik baskı yaratır ve bireyin güvenlik hissini zedeler. Yakın çevremde böyle bir örnek görmedim, ancak benim yaşadığım bir deneyim bu ve gerçekten şiddetti. 25-30 yaşlarındaydım, evliydim ve bu durum yaklaşık bir yıl sürdü. Takip eden kişi bir kadın, iş yerinden veya tanıdığım biri değildi. Ciddi bir rahatsızlık hissi yarattı ve sanki hayatım boyunca ondan kurtulamayacakmışım gibi bir duygu oluşturdu. Bu tür bir

takip, insanı hayattan bezdiren, sürekli bir tehdit altında hissettiren yıpratıcı bir süreçtir” (Erkek, 48, Fatih, Evli, Akademisyen).

Saha görüşmelerine katılan bir başka erkek katılımcı, ısrarlı takip mağduriyetini eski partneri tarafından yaşadığını aktarmıştır. Ayrılık sonrası uzun süre çeşitli iletişim yöntemleriyle rahatsız edildiğini belirten katılımcı, bu davranışın sevgi değil, sağlıksız bir takıntı olduğunu vurgulamıştır. Özellikle dikkat çekici olan, katılımcının bu duruma zamanla aldırmadığını belirtmesidir. Katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

“Önceden bir sevgilim olmuştu, şu an takıntı boyutuna ulaşmış durumda. Arkadaşlarım da bunu biliyor. Mailden yazmalardan tutun, farklı numaralar açıp aramaya, mailden görüntülü arama yapmaya, hatta arkadaşlarını araya sokarak, ‘ne yapıyor, bana yönlendirin, onunla konuşacağım,’ gibi davranışlara kadar her şeyi deniyor. Yaklaşık iki sene önce ayrıldık ve iki senedir bu durum devam ediyor. Yani hâlâ neyimi unutamamış olabilir diye düşünüyorum. Bir noktadan sonra artık bu durumu makarasına çevirdim... Bu takıntı, aşk değil bence. Aşk, saygı duymaktır. Bu ise tamamen sağlıksız bir takıntı halini almış durumda” (Erkek, 21, Gaziosmanpaşa, Bekar, Öğrenci).

Aynı anlatıcı ısrarlı takip olgusuna yönelik durumu planlı ve kasıtlı bir saldırı olarak nitelendirmiştir. Katılımcı, saldırıyı anlık şiddet eylemlerinden ayırarak, intikam veya özlem gibi duygularla tetiklenen, önceden tasarlanmış ve detaylı eylemler bütünü olarak tanımlamıştır. Bu ayırım, ısrarlı takibin altında yatan psikolojik motivasyonları ve eylemlerin niteliğini anlamak açısından önemli bir boyut sunmaktadır. Katılımcının bu perspektifi, ısrarlı takibin basit bir rahatsız etme eyleminin ötesinde, daha derin ve hesaplı bir zarar verme amacı taşıyabileceğini düşündürmektedir:

“Kesinlikle saldırıdır. Şiddet değildir ama saldırıdır. Ben saldırıyı şöyle nitelendiriyorum; Bir insanın, belli duygular (intikam, özlem gibi) sonucunda, hırsla karşı tarafa yönelik planlı ve kasıtlı eylemlerde bulunmasıdır. Şiddet ise daha anlık, kafasından geçtiği gibi gerçekleşen bir davranıştır. Saldırı, bence planlanan bir şeydir. Örneğin, normal bir ortamda otururken hoş olmayan bir laf ettiğimde, bunun üzerine çıkan kavga (fiziksel ya da sözlü) şiddete girer. Ancak saldırı, daha önceden düşünülmüş ve planlanmış bir eylemdir. Mesela, ‘Bu kişinin açığını yakalayabilir miyim?’, ‘Onu nereden vurabilirim?’, ‘Zaafları nelerdir?’, ‘Nelerden hoşlanmaz?’, ‘Ne yaparsam bu kişinin hayatını altüst edebilirim?’ gibi düşünceler saldırıya girer.

Saldırı, daha planlı ve detaylı bir eylemdir. Şiddet ise bence saldırının bir teşviki ya da tetikleyicisi gibidir” (Erkek, 21, Gaziosmanpaşa, Bekar, Öğrenci)

Katılımcı görüşlerinin de ortaya koyduğu gibi, ısrarlı takip karmaşık psikolojik dinamikler barındıran planlı bir eylemdir. Hem literatür verileri hem de saha görüşmelerimiz ışığında, kadınların fail olduğu ısrarlı takip vakalarının risk boyutunun göz ardı edilemeyecek kadar önemli olduğu görülmektedir. Genel olarak takipçiler hakkında geniş bir literatür hacmi olmasına rağmen, özellikle kadın takipçilere odaklanan çalışmaların sınırlı sayıda olması dikkat çekicidir. İster anlık şiddet eylemleri ister planlı takip davranışları olsun, bu tür olguların altında yatan risk faktörleri titizlikle incelenmelidir. Bu bağlamda, 2011’de Amerikan Adli Bilimler Akademisi’nde sunulan vaka raporunda bipolar bozukluğu olan bir kadının eski partnerine yönelik taciz eylemleri incelenmiştir. Bu eylemler arasında istenmeyen telefonlar, tehditler, mağdurun mülküne zarar verme ve polisi direnme gibi davranışlar yer almaktadır. Araştırma, genel nüfusta kadın takipçi oranının %12-13, psikiyatrik-adli hastalarda ise %21-33 arasında değiştiğini belirtilmektedir. Kadın takipçilerin genellikle sabıka kaydı olmayan, kurbanlarını tanıyan ve çoğunlukla profesyonel bağlantıları olan kişiler olduğu görülmüştür. Erkek takipçilere kıyasla akıl hastalığı prevalansı kadınlarda daha yüksek olup, psikotik ve kişilik bozuklukları yaygındır; Ancak madde bağımlılığı daha az görülmektedir. Kadın takipçilerin erkekler kadar tehlikeli olabileceği, özellikle eski cinsel partner olmaları durumunda fiziksel şiddet, tehdit ve mülke zarar verme gibi davranışlarda bulunma riskinin arttığı vurgulanmaktadır (Catanesi et al., 2012: 1-2).

Israrlı takip olgusuna ilişkin görüşleri sorulan erkek katılımcılar, bu davranışın yaygınlığını ve olumsuz niteliğini güçlü bir şekilde vurgulamışlardır. Birçok erkek katılımcı, ısrarlı takibin bir şiddet türü olduğunu bilmektedir ve çevrelerinde tanık oldukları ısrarlı takip vakalarından rahatsızlık duyduklarını belirtmiştir. Katılımcıların aktarımları, özellikle genç kadınlara yönelik dijital taciz ve tehditlerin giderek arttığına dair kaygılarını yansıtmaktadır. Bir erkek katılımcının “*Bu tür olayları son zamanlarda çok sık duyar oldum*” şeklindeki gözlemi, ısrarlı takibin günümüzde ulaştığı boyutun endişe verici olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle sosyal medya aracılığıyla kişisel bilgilerin kötüye kullanılması ve tehdit mekanizmasına dönüştürülmesi, erkek katılımcılar tarafından en çok eleştirilen konular arasında yer almaktadır.

Israrlı takip olgusunu yakın çevresinde deneyimleyen bir erkek katılımcı, arkadaşının yaşadıkları üzerinden bu durumun ciddiyetini ve yaygınlığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bu tür olayları son zamanlarda çok sık duyar oldum ve gerçekten yaygın hale geldi. Genellikle bu kişiler, önce kızlarla samimi bir şekilde konuşup güven kazanıyor, ardından kişisel bilgilerini topluyorlar. Daha sonra bu bilgileri kullanarak onlara ulaşmanın yollarını bulup tehdit etmeye başlıyorlar. Özellikle sosyal medyanın kullanım yaşı düştüğü için, 15-18 yaşlarındaki genç kızlar bu durumun en sık hedefi oluyor... Mesela, iki hafta önce tanıdığım bir kız eski sevgilisi tarafından tehdit ediliyordu. Eski sevgilisi, elindeki özel fotoğrafları yayınlamak ve ailesine ulaşmakla tehdit ediyormuş. Bu tehditlerin sebebi, kızın ondan ayrılmasını kabul edememesiydi. ...Abisi gibi davranarak (faile) neden tehdit ettiğini sordum. Kendini savunmaya çalıştı, hatta kızın kendisine yazdığını iddia etti. ...Bu böyle devam ederse, savcılığa başvuracağımızı ve başının belaya gireceğini söyledim. Artık rahatsızlık vermemesi gerektiğini net bir şekilde söyledim. Bu konuşmanın ardından birkaç gün içinde tehditler tamamen sona erdi. ...Bu tür insanlar gerçekten tehlikeli olabilir, fiziksel zarar verebilir, hatta taciz ya da daha kötü şeyler yapabilir. Ne yazık ki, bu durumla karşı karşıya kalan pek çok kız, polise gitmeye ya da ailesine söylemeye korkuyor. Çünkü çoğu zaman ya suçlanacaklarından ya da utandırılacaklarından endişe ediyorlar. Bu da tacizcilerin daha cesur hale gelmesine ve tehditlerini sürdürmelerine yol açıyor” (Erkek, 25, Fatih, Bekar, Çalışmıyor).

Mülakat görüşmelerinde ısrarlı takibi ileri boyutlu şiddet olarak niteleyen bir başka erkek katılımcı eylemin psikolojik boyutunu vurgulayarak, salt bir rahatsız etme eyleminden daha olumsuz olduğunu belirtmiştir. Israrlı takibin korku, tedirginlik ve sürekli tehdit hissi yaratarak mağdurun temel özgürlüklerini kısıtlayan sistematik bir şiddet biçimi olduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir:

“...insanı korkutur, tek başına gezemezsin tedirgin olursun, bu tabiki şiddettir. İnsanın içinde bir korku olur, hep takip ediliyor diye korkar. Şiddet illaki bir insandan dayak yemek değildir, dayak daha basit bile kalır. Takip de şiddettir, o kişi acaba gece rahat yatabiliyor mu, işine rahat gidebiliyor mu, sokağa çıkabiliyor mu bu tedirginlik bitmez” (Erkek, 38, Fatih, Evli, Çalışmıyor).

Çalışmada dikkat çeken katılımcı ifadeleri arasında, ısrarlı takipte bulunduğunu itiraf eden kişilerin de yer alması olmuştur. Bu durum, ısrarlı takip davranışının bazı bireyler tarafından

farkında olmadan veya farklı bir perspektifle gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. Bu tür davranışların nedenleri ve motivasyonları üzerine daha derinlemesine araştırmalar yapılması, ısrarlı takip olgusunu anlamak ve önlemek açısından önem arz etmektedir.

Saha çalışmaları ışığında, ısrarlı takip, toplumda sanılandan çok daha yaygın ve sinsi bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet fark etmeksizin hem kadınların hem de erkeklerin mağduriyet yaşadığı bu eylem, katılımcıların ortak kanaatiyle net bir şiddet biçimi olarak kabul görmüş ve şiddet karşıtı söylemde birleşmelerini sağlamıştır. Israrlı takibin sınırlarının muğlaklığı ve dijitalleşmeyle anonimleşmesi, bu sorunu daha da karmaşık hale getirmektedir. Toplumda bireylerin özel alanlarına yönelik saygının azalması, teknolojik gelişmelerin kötüye kullanımı ve iletişim kanallarının sınırsızlaşması, bu tür davranışların yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu davranış, özellikle ataerkil toplum yapılarında, kadınlar üzerinde kontrol kurma ve tahakküm etme eğiliminin bir uzantısı olarak görülebilir. Ancak, erkeklerin de bu tür davranışlara maruz kalabildiği göz önüne alındığında, ısrarlı takip, toplumsal normların ve ilişki dinamiklerinin yeniden sorgulanması gereken bir sorun alanıdır.

5. Sonuç

Bu çalışma, İstanbul'da yaşayan bireylerin ısrarlı takip algılarını ve deneyimlerini analiz ederek, bu davranışların bireyler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Nitel bir tasarımla yürütülen araştırmada, yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar aracılığıyla katılımcıların deneyimlerini ve eylemlerin psikolojik, sosyal, dijital boyutları detaylıca irdelenmiştir.

Araştırma bulguları, ısrarlı takibin yalnızca romantik ilişkilerde değil, kamusal ve dijital alanlarda da yaygınlaşan bir şiddet türü olduğunu göstermektedir. Özellikle kadın katılımcıların ifadeleri, takip davranışlarının korku, kaygı ve sosyal izolasyon gibi ciddi psikolojik etkiler yarattığını vurgulamaktadır. Saha verileri, katılımcıların deneyimlediği takip eylemlerinin ilişkisel hedef takip teorisi ve öz-düzenleme teorileriyle örtüştüğünü; bununla birlikte, bu eylemlerin sosyal öğrenme süreçleri, bağlanma stilleri ve bireysel psikopatolojilerle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Katılımcıların ifadeleri, takip eylemlerinin başlangıçta romantik bir ilgi olarak algılandığını, ancak zamanla kontrol ve baskı unsurlarına dönüştüğünü göstermektedir. Literatürle paralel olarak, dijitalleşmeyle birlikte takip davranışlarının anonimleşme eğilimi gösterdiği belirtilmiştir. Bu durum, ısrarlı takibin

sadece bireysel bir psikopatoloji değil, aynı zamanda toplumsal bir şiddet biçimi olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırma, ısrarlı takip şiddetinin çok katmanlı sebepleri olduğunu ve bu şiddet türüne yönelik toplumsal algının muğlaklığını katılımcı ifadelerinde belirgin şekilde saptamıştır.

Kadınlar açısından ısrarlı takip, psikolojik ve sosyal etkilenme düzeyi bakımından yüksek risk taşımaktadır. Kadınlar üzerinde daha yaygın ve yıkıcı etkiler bırakan bu davranış modeli, toplumsal cinsiyet rolleri ve güç dinamikleriyle yakından ilişkilidir. Ayrıca erkek mağdurların görünmezliği ise çalışmanın önemli bir bulgusudur, kadınların da takip eylemleri uyguladığı örneklerle rastlanmıştır. Literatür verilerine benzer olarak, kadınların ısrarlı takibi erkeklere göre daha az tehditkâr olarak değerlendirilmektedir. Bunlara ek olarak bireylerin kendilerini hukuki ve sosyal açıdan güçsüz ve korumasız hissetmeleri dikkat çekici bir bulgu olarak öne çıkmaktadır.

Gelecekte yapılacak çalışmalar için bu araştırmanın sınırlılıkları dahilinde dört temel odak noktası belirlenmiştir. İlk olarak, dijitalleşmeyle birlikte takip eylemlerinin daha kolay gizlenmesi ve anonimleşmesi, özellikle genç kadınlar üzerinde daha ciddi tehditler oluşturduğundan, dijital takip konusunun daha detaylı incelenmesi gerekmektedir. İkinci olarak, ısrarlı takibin hukuki boyutu ele alınmalı, mevcut yasal düzenlemelerin yeterliliği ve mağdurları koruma kapasitesi araştırılmalıdır. Üçüncü olarak, ısrarlı takip, kadınlara yönelik şiddet biçimleri arasında daha yaygın ve tehditkâr bir olgu olsa da erkeklerin de bu tür bir şiddete maruz kalabileceği göz ardı edilmemelidir. Dördüncü olarak, araştırma, kadınlar üzerindeki ısrarlı takip etkisinin daha fazla incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, erkeklerin takip mağduru olarak deneyimlerinin toplumsal normlar nedeniyle görünmez hale gelmesi de bir araştırma boşluğu olarak işaret edilmektedir. Bu bağlamda, dolaylı ve soyut bir şiddet eylemi olarak ısrarlı takibin farklı şiddet biçimlerinin öncülü olarak değerlendirilmesi ve daha fazla araştırma yapılması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Kaynakça

- Bacon-Shone, J., & Laidler, K. J. (2022). *Stalking – Intimate Partner Violence and Debt Collection Problems in Hong Kong*. Hong Kong: The University of Hong Kong.
- Catanesi, R., Carabellese, F., La Tegola, D., & Alfarano, E. (2012). Coexistence and Independence between a Mental Disorder and Female Stalking. *Journal of Forensic Sciences*, 57(4), 1-4. Doi:10.1111/j.1556-4029.2012.02210.x

- Çalışır, M. (2009). Yetişkin Bağlanma Kuramı ve Duygulanım Düzenleme Stratejilerinin Depresyonla İlişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 1(3), 240-255. <https://www.cappsy.org/archives/vol1/>
- Davis, K. E., Swan, S. C., & Gambone, L. J. (2010). Why Doesn't He Just Leave Me Alone? Persistent PURSUIT: A Critical Review of Theories and Evidence. *Sex Roles*, 66(5-6), 328-339. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9882-3>
- Doğan, R. (2014). “Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak Israrlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu”. *Ankara Barosu Dergisi*. (2), 135-154.
- Finch, E. (2002). Stalking: A Violent Crime or a Crime of Violence? *The Howard Journal*, 41(5), 422-433. <https://doi.org/10.1111/1468-2311.00256>
- Gomes, M., Ferreira, C., Silva, S., Figueiredo, P., Ramião, E., & Barroso, R. (2024). Stalking Perpetration in Adolescents in the Context of Intimate Partner Violence. *Victims & Offenders*. <https://doi.org/10.1080/15564886.2024.2347641>
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How Many Interviews are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82. <https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>
- Meloy, J. R., & Mohandie, K. (2013). Stalking. In J. R. Meloy (Ed.), *Wiley Encyclopedia of Forensic Science*. 1-4 John Wiley & Sons Ltd.
- Meloy, J. R., Mohandie, K., & Green, M. (2011). The Female Stalker. *Behavioral Sciences and the Law*, 29(2), 240-254. <https://doi.org/10.1002/bsl.976>
- Ngo, F. T. (2016). Stalking. In W. G. Jennings (Ed.), *The Encyclopedia of Crime and Punishment* (1st ed., pp. 1-5). Wiley. DOI: 10.1002/9781118519639.wbecpx081
- Parkhill, A. J., Nixon, M., & McEwan, T. E. (2022). A Critical Analysis of Stalking Theory and Implications For Research and Practice. *Behavioral Sciences & the Law*, 40(5), 562–583. <https://doi.org/10.1002/bsl.2598>
- Racine, C., & Billick, S. (2014). Classification Systems for Stalking Behavior. *Journal of Forensic Sciences*, 59(1), 263-267. doi:10.1111/1556-4029.12262

- Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., Burroughs, H., & Jinks, C. (2017). Saturation in Qualitative Research: Exploring its Conceptualization and Operationalization. *Qualitative and Quantitative*, 52(4), 1893–1907. <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>
- SEGE (2022). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Erişim: 05 Temmuz 2024, <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf>
- Sheridan, L., & Boon, J. (2002). Stalker typologies: Implications for Law Enforcement. In J. Boon & L. Sheridan (Eds.), *Stalking and Psychosexual Obsession: Psychological Perspectives for Prevention, Policing and Treatment*, 63–82. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9780470713037.ch5>
- Tjaden, P. G. (2014). Stalking and Cyberstalking. In J. S. Albanese (Ed.), *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. 1-6. John Wiley & Sons, from <https://doi.org/10.1002/9781118517383.wbccj5446>

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar Emine YILMAZ çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.